UDK 811.124'01'373.611
ID 197393676

Orsat Ligorio
Faculteit der Geesteswetenschappen, Leiden

Stlat. *sta berber* »?«

Apstrakt: Stlat. *berber* (CIL I² 2), nepoznatog značenja i porijekla, predstavlja izvjestan etimološki izazov. U članku najprije raspravljamo o prijedlozima Pisanija (1975) i Katza (1998), a zatim predlažemo novu etimologiju.

Ključne riječi: Carmen arvale, starolatinski, etimologija.

Abstract: OLat. *berber* (CIL I² 2) of unknown meaning and origin presents a certain challenge for the etymologist. The paper first discusses proposals of Pisani (1975) and Katz (1998) and then ventures to propose a new etymology.

Key words: Carmen arvale, Old Latin, etymology.

Stlat. riječ *berber* nema poznatog značenja. Javlja se samo jednom u trećem kolonu *Carmen arvale* (CIL I² 2): *satur fu, fere Mars, limen sali, sta berber.* V. i Ernout (1973: 107sqq.). Katz prevodi (1998: 215): »Be sated, fierce Mars, leap over the threshold, stand *berber*«. Walde-Hofmann (1938: 101), Ernout-Meillet (1951: 124) i de Vaan (2008: 70sq.) svi listom od etimologije odustaju. U ovom ćemo člančiću pokušati značenje i porijeklo te riječi protumačiti.

Uspoređujući hom. πέρθω »razarati« i stlat. *berber*, Pisani (1975 : 4sq.) *pace* Dirichs (1934: 70) predlaže derivatum na *-er* od ie. korijena *b^herd^h- u značenju »razarač«. No, ovaj korijen, koji se inače rekonstruira na temelju skr. *śatá-bradhna-* »100 Metallspitzen habend« i steng. *bred* znači upravo »Brett« (Pokorny 1959: 138) i, čini se, nije povezan sa grč. πέρθω, čija je etimologija zapravo nepoznata, v. Chantraine (1974: 886). Što se drugih Pisanijevih prijedloga tiče – naime, formalno zahtijevnih veza ili sa lat. *morbus* ili sa *rabies* – tu se radi o čistim nagađanjima pa ih stoga nećemo ovdje razmatrati.

Za razliku od Pisanija, Katz (1998: 214sqq.) stlat. *berber* izvodi od ie. korijena *$d^herǵ^h$- »halten, festhalten, stützen« (Pokorny 1959: 253) putem pit. derivatuma *ferχ-ro- u značenju »firm, still« postulirajući u isti mah dva nova zakona: prvo, pit. *rχ > *rf i drugo, pit. *rf > *rb. U skladu bi sa tim zakonima pit. *ferχro- najprije dalo pit. *ferfro-, a onda pit. *ferbro-. Osim

što je čitava stvar osnovana na upitnoj paraleli sa av. *dərəzra* »firm, solid«, Driessen (2001: 58sq.) i de Vaan (2008: 70sq.) kritiziraju ovakvu Katzovu metodologiju. Naime, oba su pravila skovana *ad hoc.* (V. Katzovu reakciju u Katz 2006).

Mi pak, na tragu prvobitne Nordenove (1939) ideje, vjerujemo da stlat. *berber* predstavlja redupliciran a ne deriviran oblik, ali se – što se toga tiče – sa Nordenom ne slažemo da *berber* znači »daj, daj«. Courtney (1995: 88) taj prijevod naziva »plainly unacceptable«. Umjesto toga, vjerujemo da stlat. *berber* krije tzv. *endungslose Lokativ* $d^{h}u̯er$ od ie. *$d^{h}u̯ĕ\check{r}$- »Tür« (Pokorny 1959: 278sq.). Up. av. *dvarə* »at the door« od ie. lok. $d^{h}u̯er$. Ie. univerbirani reduplikat *$d^{h}u̯er$-$d^{h}u̯er$ zatim pravilno daje pit. *ferber sa ie. *$d^{h}u̯$- > pit. *f-, kao u lat. *forum* od ie. $d^{h}u̯oro$-, i sa ie. *-rd^{h}- > pit. *-rb-, kao u lat. *verbum* od ie. *$u̯erd^{h}o$-; na koncu se pit. *ferber pravilno asimilira u stlat. *berber* putem *barba*-pravila, tj. kao lat. *barba* od pit. *farba.

Prema tome, *satur fu, fere Mars, limen sali, sta berber* mi bismo radije preveli ovako: »Be sated, fierce Mars, leap over the threshold, stand at the door«.

Literatura

Chantraine, P. 1974. *Dictionnaire étymologique de la langue grecque*. Sv. III. Paris: Klincksieck

Courtney, E. 1995. *Musa lapidaria : A selection of Latin verse inscriptions.* Atlanta: Classical studies.

Dirichs, J. 1934. *Die urlateinische Reklamestrophe.* Heidelberg: Winter.

Driessen, M. 2001. On the etymology of Lat. *urbs. Journal of Indo-European Studies* 29, 41–67.

Ernout, A. 1973[4]. *Recueil de textes latins archaïques*. Paris: Klincksieck.

Ernout, A. – Meillet, A. 1951[3]. *Dictionnaire étymologique de la langue latine.* Paris: Klincksieck.

Katz, J. 1998. Testimonia Ritus Italici. *Harvard Studies in Classical Philology* 98, 183–217.

Katz, J. 2006. The „*Urbi et Orbi*-Rule“ Revisited. *Journal of Indo-European Studies* 34, 319– 361.

Norden, E. 1939. *Aus altrömischen Priesterbüchern.* Lund.

Pisani,V. 1975[3]. *Testi latini arcaici e volgari*. Torino: Rosenberg & Sellier.

Pokorny, J. 1959. *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*. Bern: Francke.

Vaan, Michiel de. 2008. *Etymological Dictionary of Latin and other Italic Languages.* Leiden/Boston: Brill.

Walde, A. – Hofmann, J.B. 1938. *Lateinisches etymologisches Wörterbuch*. Sv. I. Heidelberg: Winter.

Summary

OLat. *sta berber „?“*

Being of both unknown meaning and origin, OLat. *berber* (CIL I^2 2) puzzled the etymologists over the past century. Pisani (1975) proposed a connection with Gr. πέρθω “destroy“ whereas Katz tried to connect it with Av. *dərəzra* “firm, solid“. After having dismissed these proposals, the paper argues for an univerbated flat locative *d^{h}u̯er-d^{h}u̯er as the eventual etymon with the OLat. phrase *sta berber* meaning “stand at the door“.